

1

Edwin St. John St. Andrew, kaheksateist aastat vana, haalab oma kahekordset pühakunime aurulaevaga üle Atlandi ookeani, silmad ülatelyl lõõskava tuule vastu vidukil: ta hoiab kinnastatud kätega reelingust kinni, kibeledes vilksamisigi nägema tundmatust, püüdes silmaga seletada midagi – ükskõik mida! – peale mere ja taeva, kuid näha on ainult lõputu halluse varjundid. Ta on teel hoopis teistsugusesse maailma. Ta on enam-vähem pooltel Inglismaa ja Kanada vahel. *Mind on maapakku saadetud*, ütleb ta endale ja teab, et see kõlab melodramaatiliselt, kuid oma tõetera selles on.

Edwini esiisade sekka kuulub ka William Vallutaja. Kui Edwini vanaisa suri, sai Edwini isast krahv, ja Edwin käis riigi kahes paremas koolis. Aga erilist tulevikku tal Inglismaal polnud. On väga vähe ameteid, millega üks härrasmees tegelda võiks, ja Edwinit ei huvita ükski neist. Kuna suguvõsa mõis on määratud minema tema vanimale vennale Gilbertile, ei päri ta midagi. (Keskmine vend Niall on juba Austraalias.) Edwin võinuks veidi kauem Inglismaa külge klammerduda, kuid tal on salamisi olnud radikaalsed vaated, mis ilmsesid ootamatult ühel pidulikul õhtusöögil ja kiirendasid seeläbi tema saatust.

Mingis metsikus optimismipuhangus on Edwin laevadokumentidesse pannud oma ametiks „farmer”. Hiljem, meelisklushetkel tekil, meenub talle, et ta pole elu sees labidatki käes hoidnud.

2

Halifaxis leiab ta sadama kõrvalt öömaja, pansionaadi, kus tal õnnestub saada teise korruse nurgatuba, millest avaneb vaade sadamale. Tol esimesel hommikul ärkab ta akna taga hargneva imeliselt elava stseeni peale. Saabunud on suur kaubalaev ning Edwin on piisavalt lähedal, kuulumaks tünne ja kotte ja kaste lossivate meeste joviaalseid sajatusi. Ta veedab suurema osa sellest esimesest päevast kassi kombel aknast välja vaadates. Ta küll kavatses kohemaid lääne poole suunduda, kuid nii lihtne on passida Halifaxis, kus ta langeb ohvriks iseloomunõrkusele, millest ta on kogu elu teadlik olnud: Edwin on suuteline tegutsema, kuid kaldub inertsusele. Talle meeldib oma akna all istuda. Inimesed ja laevad saalivad pidevalt ringi. Ta ei taha lahkuda ja jääb seega paigale.

„Ah, üritan vist oma järgmist sammu välja mõelda,“ ütleb ta pansionaadipidajale, kui too asja ääriveeri uurib. Tema nimi on proua Donnelly. Ta on pärit Newfoundlandilt. Tema kõnepruuk ajab Edwini segadusse. Proua oleks nagu ühekorraga Bristolist ja Iirimaalt, aga vahepeal kuuleb Edwin Šotimaad. Toad on puhtad ning proua Donnelly võrratu kokk.

*

Edwini akna alt mööduvad tõuklevate lainetena madrused. Üles vaatavad nad haruharva. Edwinile meeldib neid jälgida, kuid neile läheneda ta ei söanda. Pealegi on madrustel üksteise selts olemas. Purjuspäi võtavad nad üksteisel õlgade ümbert kinni ja Edwin tunneb kadedusekihvastust.

(Võiks ta merele minna? Muidugi mitte. Ta praagib selle mõtte välja niipea, kui see talle pähe turgatab. Kunagi kuulis ta ühest säärasest kodumaalt pagendatud mustast lambast, kes alustas uut elu madrusena, aga Edwin on läbi ja lõhki aadlimees, kes on harjunud jõudeeluga.)

Edwinile meeldib laevade saabumist vaadata, aurulaevad jõuavad sadamasse, Euroopa aura ikka veel teki küljes kinni.

Ta võtab hommikuti ette jalutuskäike ja teeb seda uuesti pärastlõunal. Sadamasse, kaugemale, vaiksetesse elamurajoonidesse, seerib mööda Barrington Streeti triibuliste markiiside aluseid kauplusi. Talle meeldib elektritrammiga liini lõppu sõita ja siis tagasi tulla, vaadates, kuidas väikesed majad lähevad üle suuremateks ja seejärel kesklinna ärihooneteks. Talle meeldib osta asju, mida ta hädasti ei vaja: päts leiba, üks-kaks postkaarti, lillekimp. Elu võikski selline olla, leiab ta end mõtlemas. Niisama lihtne see võikski olla. Ei peret, ei tööd, lihtsalt mõni lihtne rõõm ja puhtad linad, mille vahele päeva lõpuks variseda, regulaarne elatist raha kodust. Üksiklase elu võiks olla väga meeldiv.

*

Ta hakkab iga paari päeva tagant ostma lilli, mille ta asetab kummutil seisvasse odavasse vaasi. Ta silmitseb neid pikka aega. Ta tahaks olla kunstnik, tahaks neid joonistada ja neid seeläbi selgemini näha.

Suudaks ta joonistama õppida? Aega ja raha tal on. See pole millegi poolest halvem mõte kui iga teine. Ta uurib proua Donnelly käest ja too omakorda kellegi sõbra käest, ja õige pea on Edwin salongis koos ühe naisega, kes on õppinud maalikunstnik. Edwin veedab vaikseid tunde lilli ja vaase visandades, varjutamise ja proportsiooni põhitõdesid õppides. Naise nimi on Laetitia Russell. Abielusõrmus on tal sõrmes, kuid abikaasa asupaik on selgusetu. Laetitia elab tillukeses puust majas koos kolme lapse ja lehestunud õega, tagasihoidliku saatjadaamiga, kes koob toanurgas lõputuid salle, nii et joonistamine seostub Edwinile surmatunnini kudumisvarraste klöbinaga.

Ta on elanud pansionaadis kuus kuud, kui saabub Reginald. Esimesest pilgust on aru saada, et Reginald inertsusele ei kaldu. Reginald kavatseb kiiremas korras lääne poole suunduda. Ta on Edwinist kaks aastat vanem, samuti Etoni vilistlane, vikondi kolmas poeg, ja tema silmad on imekaunid, sügavad hallikassinised. Nagu Edwinilgi kuulub tema plaanidesse härrasfarmeri elu, kuid erinevalt Edwinist on ta eesmärgi saavutamiseks reaalseid samme astunud ning pidanud kirjavahetust mehega, kes tahab Saskatchewanis farmi maha müüa.

„Kuus kuud,” kordab Reginald hommikusöögilauas, suutmata seda uskuda. Ta katkestab hetkeks moosi määrimise saiale, nagu kahtleks, kas ta ikka kuulis õigesti. „Kuus *kuud*? Kuus kuud *siin*.”

„Jah,” ütleb Edwin kergel toonil. „Kuus väga meeldivat kuud, olgu lisatud.” Ta proovib proua Donnelly pilku püüda, kuid too on pingsalt keskendunud tee valamisele. Proua Donnelly peab teda natuke nupust nikastanuks, Edwin saab aru küll.

„Huvitav.” Reginald määrib röstsaiale moosi. „Ega me ju ei looda, et meid koju kutsutakse, mis? Klammerdume Atlandi ookeani serva külge, hoiame kuningale ja kodumaale võimalikult ligi?”

See salvab Edwinit veidi, nii et kui Reginald järgmisel nädalal tõtakalt lääne poole teele asub, võtab Edwin vastu kutse temaga ühineda. Tegutsemisel on omad võlud, otsustab ta, kui rong linnast välja sõidab. Nad on broneerinud esimese klassi kohad vaimustaval rongil, mille pardal on postkontor ja meestejuuksur, kus Edwin kirjutab Gilbertile postkaardi ning laseb endal kuuma rätikuga habet ajada ja juukseid lõigata, vaadates ise samal ajal, kuidas metsad ja järved ja väikelinnad akendest mööda libisevad. Kui rong Ottawas peatub, ei lähe ta maha, vaid jääb kupeesse ja visandab vaksali siluetti.

Metsad ja järved ja väikelinnad asenduvad tasandikuga. Preeria on algul huvitav, seejärel igav, seejärel kõhedust tekitav. Häda on selles, et teda on liiga palju. Mõõtkava on vale. Rong roomab nagu sajalalgne läbi lõputu heina. Edwin näeb silmapiirist silmapiirini. Ta tunneb end abitult valgusvihus.

„Vaat see on elu,” ütleb Reginald, kui nad lõpuks kohale jõuavad ja tema uue farmi ukseks seisavad. Farm asub Prince Alberti linnast mõne miili kaugusel. See on täielik porimeri. Reginald ostis farmi seda ise nägemata ligi kolmekümneaastaselt troostitult

inglaselt – Edwin peab paratamatult kahtlustama, et tegu on temasuguse musta lambaga –, kellel ei õnnestunud siin mitte kuidagi läbi lüüa ja kes suundub tagasi itta, et Ottawas kontoritööle asuda. On näha, et Reginald püüab kõigest väest sellele mehele mitte mõelda.

Kas läbikukkumine võib majja kummitama jääda? Kui Edwin taluhoone uksest sisse astub, tunneb ta kohe rahutust, nii et jääb verandale passima. Maja on korralikult ehitatud – varasem omanik oli heal järjel –, kuid siit aimub mingil seletamatul moel kurbust.

„Siin on ... päris palju taevast, kas pole?” poeatab Edwin. Ja palju pori. Ausalt öeldes jahmatavalt palju pori. See sätendab päikese käes nii kaugele, kui Edwini silm seletab.

„Lihtsalt lagedad alad ja värske õhk,” ütleb Reginald kohutavalt üheülbalist horisonti takserides. Edwin näeb kaugel teist farmi, mis on vahemaa tõttu hägune. Taevas on agressiivselt sinine. Sel õhtul söövad nad munaputru – see on ainus toit, mida Reginald teha oskab – ja soolatud sealiha. Reginald on kuidagi kidakeelne.

„Farmindus on vist päris raske töö?” ütleb ta mõne aja pärast. „Füüsiliselt kurnav.”

„Küllap vist.” Kui Edwin end uues maailmas ette kujutas, nägi ta end alati omaenda farmis – haljendaval maastikul, mis koosnes, tjah, mingist ebamäärasest põllukultuurist ning oli puhas, kuid ühtlasi tohutu –, kuid tegelikult polnud ta kordagi mõelnud, mida farmitöö võiks õigupoolest kätkeada. Eks vast hobuste eest hoolitsemist. Natuke aias nokitsemist. Kündmist. Aga edasi? Mida põldudega ikkagi peale hakata, kui oled need üles kündnud? Miks neid üldse küntakse?

Tal on tunne, et ta kõigub kuristiku serval. „Reginald, mu vana sõber,” ütleb ta, „ei tea, mis imenipiga siin kandis klaasikest napsi saaks?”

„Sa *koristad*,” ütleb Edwin kolmanda klaasitäie ajal endamisi. „Vaat seda sõna ma otsisin. Sa künnad põllud üles, külvad sinna mingeid asju ja siis koristad.” Ta rüütab oma jooki.

„Mis asja sa koristad?” Reginald on purjuspäi muhe, nagu ei suudaks miski teda solvata. Ta lösutab toolil ja naeratab tühjusse.

„Vaat selles asi ongi,” ütleb Edwin ja valab endale veel ühe klaasitäie.

3

Kui joodud on kuu aega, jätab Edwin Reginaldi tema uude farmi ja jätkab teed lääne poole, kohtumaks oma venna Nialli koolikaaslase Thomasega, kes sisenes sellele mandrile New Yorgi kaudu ja tõttas kohemaid läände. Üle Kaljumägede viiv rong lööb Edwini pahviks. Ta surub lapse kombel otsmiku vastu akent ja laseb suu häbenematult töllakile. Siinne ilu on vapustav. Ehk läks ta Saskatchewanis napsitamiseга veidi liiale. Ta otsustab Briti Columbias korralikumaks inimeseks hakata. Päikesevalgus teeb silmadele haiget.

Pärast kogu seda metsikut suursugusust on veider leida end Victoriast, neilt talitsetud ja kenitlevatelt tänavatelt. Kõikjal on inglased; Edwin astub rongilt maha ja teda ümbritsevad kohemaid tema kodumaa kõnekõlad. Talle tundub, et ta võiks mõneks ajaks siia jääda.

Edwin leiab Thomase väikesest puhtast kesklinnahotellist, kus Thomas on võtnud parima toa, ja nad tellivad alakorruse restorani teed skoonidega. Nad pole teineteist kolm-neli aastat näinud, kuid Thomas on väga vähe muutunud. Tal on seesama punakas jume mis lapsepõlvest saadik, ta jätab lakkamatult mulje, et on hetk tagasi ragbiväljakult tulnud. Ta üritab Victoria ärimeeste seltskonna liikmeks pääseda, kuid küsimusele, mis äri ta ajada tahab, annab ta ebamääraseid vastuseid.

„Ja kuidas su vennal läheb?” küsib Thomas jututeemat vahetades. Ta peab silmas Nialli.

„Üritab Austraalias läbi lüüa,” ütleb Edwin. „Kirjade järgi otsustades tundub täitsa rahul olevat.”

„Noh, enamik meist seda öelda ei saa,” ütleb Thomas. „Ega rahulolu pole tühiasi. Mida ta seal teeb?”

„Eks ta vast joob elatist maha,” ütleb Edwin, mis on ebadžentelmenlik, kuid arvatavasti tõsi. Neil on aknaalune laud ja tema pilk uitab alatasa tänavale, poefassaadidele ja – kauguses paistvale – ääretule kõnnumaale, tumedatele puudele, mis tornidena selle servades kõrguvad. Mõte, et siinne kõnnumaa kuulub Suurbritanniale, tundub kuidagi naeruväärne, kuid Edwin surub selle mõtte kähku maha, sest see meenutab talle tema viimast dineed Inglismaal.

4

Viimane dinee algas päris kenasti, kuid probleemid algasid siis, kui vestlus kandus nagu alati Briti India kirjeldamatule hiilgusele. Edwini vanemad olid Indias sündinud, Briti India lapsukesed, inglise lapsed, keda kasvasid india lapsehoidjad – „Kui ema oma neetud *ayah*’st veel korra piuksatab,” mõmises Edwini vend Gilbert kord, ilma et oleks oma mõtet lõpetanud – ja kes kasvasid üles lugude saatel müütilisest Britannias, mis, nagu Edwin kahtlustas, oli neile väikest viisi pettumust valmistanud, kui nad seda umbes kahekümneaastasena esmakordselt nägid. („Sadas rohkem, kui ma arvasin,” oli ainus, mida Edwini isa selle koha pealt ütles.)

Tol viimasel dineel oli veel üks samasuguse profiiliga pere, Barrettid: John Barrett oli olnud kuninglikus mereväes komandör ning ka tema naine Clara oli esimesed eluaastad Indias veetnud. Nendega oli kaasas nende vanem poeg Andrew. Barrettid teadsid, et igal Edwini ema seltsis veedetud öhtul kaldub jutt vahepeal paratamatult Briti Indiale, ja vanade sõpradena mõistsid nad, et kui Abigail on selle teema südame pealt ära saanud, võib vestlus jätkuda.

„Teate, ma leian end nii sageli Briti India ilule mõtlemas,” ütles Edwini ema. „Need värvid olid tähelepanuväärsed.”

„Aga palavus oli ikka kaunis rõhuv,” ütles Edwini isa. „Sellest ma küll puudust ei tundnud, kui me siia tulime.”

„Ah, mulle see küll *hirmus* rõhuv ei tundunud.” Edwini ema silmis oli äraolev pilk, mida Edwin ja tema vennad kutsusid tema Briti India ilmeks. Ema oli hajevil, mis tähendas, et ta polnud enam nende seltsis; ta ratsutas parajasti elevandi seljas või jalutas haljendavate troopiliste lilledega aias või lasi oma neetud *ayah*’l endale kurgivõileibu ette kanda või midagi sellist, kes teab.

„Pärismaalastele ka mitte,” ütles Gilbert leebelt, „aga küllap pole see kliima igaühele meele järele.”

Mis küll sundis Edwinit sel hetkel sõna võtma? Ta avastas end selle üle juurdlemas aastaid hiljem, sõjas, kesk kaevikute tapvat õudust ja igavust. Mõnikord saad alles siis aru, et kavatsed granaati heita, kui oled splindi juba lahti tõmmanud.

„Asitõendid annavad alust arvata, et nad tunnevad, et britid rõhuvad neid rohkem kui kuumus,” ütles Edwin. Ta heitis pilgu isa poole, kuid isa paistis olevat kangestunud, klaas poolel teel lauast huulteni.

„Kullake,” ütles ema, „mida sa küll sellega silmas pead?”

„Nad ei taha meid sinna,” ütles Edwin. Ta vaatas lauas ringi, vaatas kõiki neid tummalt vastu vahtivaid nägusid. „Karta on, et selle koha pealt pole erilist kahevahelolekut.” Ta kuulas imestunult omaenda häält, nagu tuleks see kusagilt kaugemalt. Gilberti suu oli lahti vajunud.

„Noormees,” ütles isa, „me oleme neile inimestele viinud ainult kultuuri ...”

„Ja ometi ei saa märkamata jätta,” ütles Edwin, „et mõningase kaalumise järel paistavad nad ikkagi enda oma eelistavat. Omaenda kultuuri, see tähendab. Nad said ikka üksjagu aega ilma meieta päris hästi hakkama, eks? Mitu tuhat aastat, kas pole?” Edwin olnuks nagu põgeneva rongi katuse külge rihmadega kinni

tõmmatud! Tegelikult olid tema teadmised Indiast väga kesised, kuid talle meenus, et poisipõlves olid teda rabanud 1857. aasta mässu kirjeldused. „Kas meid üldse *kusagil* tahetakse?” kuulis ta end küsivat. „Miks me eeldame, et need kauged paigad kuuluvad meile?”

„Sest me *võitsime* nad, Eddie,” ütles Gilbert põgusa vaikuse järel. „Võib oletada, et Inglismaa päriselanikud ei pruukinud meie kahekümne kahe põlve taguse vaarisa saabumise üle üksmeelselt rõõmsad olla, aga eks ta ole, ajalugu kuulub võitjatele.”

„William Vallutaja elas tuhat aastat tagasi, Bert. Me võiksim kindlasti püüda olla mõnevõrra kultuursemad kui mingi viikingisoost rüüstaja maniakaalne pojapoeg.”

Siis jäi Edwin vait. Kogu laudkond põrnitses teda.

„Mõne viikingisoost rüüstaja maniakaalne pojapoeg”,” kordas Gilbert tasa.

„Kuigi peab vist tänulik olema, et me oleme kristlik rahvas,” ütles Edwin. „*Mõelge vaid*, mis veresaun vastasel juhul asumaades käiks.”

„Kas sa oled ateist, Edwin?” küsis Andrew Barrett siira huviga.

„Ma ei teagi päris hästi, kes ma olen,” ütles Edwin.

Järgnenud vaikus võis olla piinavaim Edwini elus, kuid siis hakkas tema isa väga vaikselt kõnelema. Kui Edwini isa oli vihane, oli tal kombeks alustada oma monolooge kõigi tähelepanu köitmiseks pooliku lausega. „Kõik need eelised, mis sul siin elus olnud on,” ütles isa. Kõik vaatasid talle otsa. Ta alustas talle omasel moel uuesti, kuid veidi valjemalt ja surmrahalikult: „Kõik need eelised, mis sul selles elus olnud on, Edwin, tulenevad ühel või teisel moel faktist, et sa pärined, nagu sa nii sõnaosavalt väljendusid, *mõne viikingisoost rüüstaja maniakaalsest pojapojast.*”

„Muidugi,” ütles Edwin. „Asi võiks olla palju hullem.” Ta tõstis klaasi. „William Vårdjale.”

Gilbert turtsatas närviliselt. Kellegi teise suust ei kostnud piuk-sugi.

„Ma tõesti palun andestust,” ütles Edwini isa nende külalistele. „Mu noorimat poega võib vabalt eksikombel täismeheks pidada, kuid paistab, et ta on veel laps. Oma tupp, Edwin. Me oleme ühe õhtu kohta juba piisavalt kuulnud.”

Edwin tõusis väga viisakalt lauast, ütles: „Head õhtut kõigile”, läks kööki ja palus oma tupp võileiva tuua – pearooga polnud veel serveeritud – ning taandus siis oma kohtuotsust ootama. See saabus enne keskööd koputusega uksele.

„Sisse,” ütles ta. Ta oli seisnud akna all ja silmitsenud rahutult puu liikumist tuule käes.

Gilbert astus tupp, sulges enda järel ukse ja viskus lösakile igivanasse plekilisse tugitooli, mis kuulus Edwini armsaimate aarete hulka.

„Oli alles etteaste, Eddie.”

„Ma ei tea, mis mul arus oli,” ütles Edwin. „Ei, tegelikult pole see tõsi. Ma tean. Ma olen täiesti kindel, et mu peas polnud mitte ainsatki mõtet. Seal oli nagu mingisugune tühjus.”

„Oled sa haige?”

„Mitte sugugi. Terve nagu purikas.”

„Kindlasti oli see üpriski erutav,” ütles Gilbert.

„Oli tõesti. Ma ei ütle, et ma seda kahetsen.”

Gilbert naeratas. „Sa pead Kanadasse minema,” ütles ta leebelt. „Isa juba korraldab.”

„Ma pidingi Kanadasse minema,” ütles Edwin. „See oli järgmiseks aastaks plaanis.”

„Nüüd sul tuleb natuke varem minna.”

„Kui palju varem, Bert?”

„Järgmisel nädalal.”

Edwin noogutas. Ta tundis peapööritust. Toa atmosfääris oli toimunud vaevumärgatav nihe. Ta pidi mingisse arusaamatusse maailma minema ning see tuba taandus juba minevikku. „Mnjah,” ütles Edwin hetke pärast, „vähemalt pole ma ikkagi Nialliga ühel ja samal mandril.”

„Jälle sa hakkad pihta,” ütles Gilbert. „Kas sa ütledki nüüd kogu aeg, mis aga pähe tuleb?”

„Soovitan sullegi.”

„Kuule, me kõik ei saa nii hoolimatud olla. Mõnel meist on kohustused.”

„Mille all sa pead silmas päritavat tiitlit ja mõisat,” ütles Edwin. „Kui hirmus saatus. Valan hiljem su pärast pisaraid. Saan ma sama suure elatise kui Niall?”

„Natuke suurema. Nialli elatise eesmärk on teda lihtsalt toetada. Sinu omaga kaasnevad tingimused.”

„Räägi.”

„Sa ei tohi mõnda aega Inglismaale naasta,” ütles Gilbert.

„Maapagu,” üles Edwin.

„Ah, ära ole melodramaatiline. Nagu sa ütlesid, pidid sa nagunii Kanadasse minema.”

„Aga kui kauaks see mõnda aega on?” Edwin pööras aknale selja, et vennale otsa vaadata. „Ma arvasin, et lähen mingiks ajaks Kanadasse, kinnitan seal kuidagiviisi kanda ja käin siis aeg-ajalt kodus külas. Mida isa täpsemalt ütles?”

„Paraku on mulle mällu sööbinud väljend „üttele, et ta Inglismaale enam nägugi ei näitaks”.”

„Tjah, see on üpriski ... ühemõtteline.”

„Tead küll, milline isa on. Ja ema muidugi mängib kaasa.” Gilbert tõusis ja seisatas hetkeks ukse juures. „Anna neile lihtsalt aega, Eddie. Ma imestaksin väga, kui su maapagu alaliseks jääks. Küll ma veel töötlen neid.”